

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVII, СВ. 1

ISSN 0350-185X

UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVII, No. 1

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Predrag Piper, Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović,
Dr Sreto Tanasić, Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov,
Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE

2021

ISSN 0350–185X

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
и
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVII, св. 1

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пийер, др Слободан Ремейтић, др Јелица Симојановић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Виктор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2021

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ филолог = South slavic philologist / главни уредник Рајна Драгићевић. - [Штампано изд.]. - Књ. 1, св. 1/2 (1913); књ. 2, св. 1/2 (1921)-књ. 11 (1931); књ. 12 (1933)-књ. 17 (1938/1939); књ. 18, св. 1/4 (1949/1950)- . - Београд : Српска академија наука и уметности : Институт за српски језик САНУ, 1913; 1921-1931; 1933-1939; 1950- (Београд : Планета принт). - 24 cm

Полугодишње. - Текст ћир. и лат. - Друго издање на другом медијуму:

Јужнословенски филолог (Online) = ISSN 2406-0763

ISSN 0350-185X = Јужнословенски филолог

COBISS.SR-ID 615183

Секретар Уређивачког одбора
др Владан Јовановић

Рецензенти

др Миливоје Алановић, др Јасна Влајић-Поповић, др Јасмина Грковић-Мејџор,
др Рајна Драгићевић, др Владан Јовановић, др Милош Ковачевић,
др Александар Милановић, др Мотоки Нوماћи, др Слободан Павловић,
др Предраг Пипер, др Људмила Поповић, др Слободан Реметић, др Стана Ристић,
др Драгана Вељковић Станковић, др Јелица Стојановић, др Марија Стефановић,
др Срето Танасић, др Божо Ћорић, др Данко Шипка, др Гордана Штрбац

Ово издање финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-68/2020-14/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 24. марта 2021.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Лектура и коректура
Дивна Продановић

Припрема за штампу
Давор Палчић (palcic@eunet.rs)

Штампа
Планета принт
Виноградски венац 9, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Студије и расправе

Александар Б. Лома: Порекло речи <i>мазија</i> 'челик'	9
Александар Б. Лома: Происхождение слова <i>мазија</i> 'сталь'	26
Aleksandar B. Loma: The Origin of the Word <i>Mazija</i> [Steel]	27
Најда И. Иванова: Погледи Јована Стерије Поповића на језик псеудонауке у комаду <i>Судбина једног разума</i>	29
Найда И. Иванова: Взгляды Йована Стерии Поповича на язык псевдонауки в пьесе <i>Судбина једног разума</i>	49
Najda I. Ivanova: On Jovan Sterija Popović's Conception of the Language of Pseudoscience Propounded in the Play <i>Судбина једног разума</i> [The Destiny of One's Reason]	49
Радмил Н. Маројевић: Лексичка хомонимија као лингвотекстолошки проблем (на грађи Његошевог <i>Шћейана Малог</i>)	51
Радмил Н. Мароевич: Лексическая омонимия как лингвотекстологическая задача (на материале поэмы «Щепан Малый» Петра Негоша)	73
Radmilo N. Marojević: Lexical Homonymy as a Problem of Linguistic Textology (Based on Njegoš's Epic <i>Stephen the Little</i>)	73
Ана Кречмер: Нека размишљања о словенском глаголу (типолошки приступ)	75
Анна Кречмер: Некоторые размышления о славянском глаголе (типологический подход)	95
Anna Kretschmer: Some Thoughts on the Slavic Verbal System (a Typological Approach)	96
Motoki Y. Nomachi: The Kashubian Indefinite Marker <i>Jeden</i> 'One' and Its Grammaticalisation	97
Мотоки Номачи: Неодређени маркер <i>jeden</i> 'један' у кашупском језику и његова граматикализација	109
Мотоки Номати: Неопределенный маркер <i>jeden</i> (один) в кашубском языке и его граматикализация	110
Јулија Л. Шапич: О пространственных фрагментизаторах в функции временной локализации	111
Јулија Л. Шапић: О просторним фрагментизаторима у функцији локализације времена	124
Juliya L. Šarić: On Spatial Fragmentisers as Temporal Localisation Markers	125
Јована Б. Јовановић: Пејоративи у номинацији човека у српском језику	127
Јована Б. Јованович: Пейоративные названия лиц в сербском языке	160
Jovana B. Jovanović: Pejorative Terms for People in the Serbian Language	161

Ана В. Миленковић: Концептуализација примарних емоција у српском језику (на примеру глагола са значењем <i>радосћи</i> , <i>туже</i> , <i>сјраха</i> и <i>љућње</i>)	163
Ана В. Миленкович: Концептуализация первичных эмоций в сербском языке (на примере глаголов со значением <i>радости</i> , <i>печали</i> , <i>страха</i> и <i>гнева</i>)	184
Ana V. Milenković: The Conceptualisation of Primary Emotions in the Serbian Language (the Case of Verbs Expressing <i>Joy</i> , <i>Sadness</i> , <i>Fear</i> and <i>Anger</i>)	185

Некролози

Академик Милорад Радовановић (1947–2020) (Предраг Пипер)	187
Владимир Павловић Гутков (1934–2020) (Срето З. Танасић)	193

Хроника

Међународна научна конференција <i>Лексикографија и лексикологија у свейлу актуелних проблема</i> . Институт за српски језик Српске академије наука и уметности. Београд, 28–30. октобар 2020. г. (Јована Б. Јовановић)	199
--	-----

Прикази и критика

Радивоје Младеновић. Говор северношарпланинске жупе Сиринић. <i>Српски дијалектолошки зборник</i> LXVI/1 (2019): стр. 1–1047 (Марина С. Јуришић)	219
Бојана Вељовић. Синтакса глаголских облика у говору Тутина, Новог Пазара и Сјенице. <i>Српски дијалектолошки зборник</i> LXVI/1 (2018): стр. 1–476 (Радивоје М. Младеновић)	227
Недељко Богдановић. Пастирски речник југоисточне Србије. <i>Српски дијалектолошки зборник</i> LXVI/2 (2019): стр. 638–739 (Татјана Г. Трајковић)	233
<i>Славянская дэрыватаграфія</i> . А. А. Лукашанец (нав. рэд.). Мінск: Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа, Беларускі камітэт славістаў, Камісія па славянскім словаўтварэнні пры Міжнародным камітэце славістаў, 2020, 362 с. (Билана Ж. Марић)	237
Милош Ковачевић. <i>Кроз синтаксу српскога језика</i> . Подгорица: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, 2020, 387 стр. (Марина М. Николић)	244

Стана Ристић, Ивана Лазић Коњик. <i>Когнитивни ѝравац у српској етнoлингвистици – ѝочеци развоја и актуелни ѝроблеми</i> . Београд: Институт за српски језик САНУ, 2020, 403 стр. (Гордана Р. Штрбац)	249
Слободан Новокмет. <i>Називи животиња у српском језику: семантичка и лингвокултуролошка анализа</i> . Београд: Институт за српски језик САНУ, 2020, 340 стр. (Драгана М. Ратковић)	262
Sanja Krimer-Gaborović. <i>Prepoznavanje i imenovanje boja u engleskom i srpskom jeziku</i> . Novi Sad: Filozofski fakultet, 2019, 351 str. (Ивана Лазић Коњик)	271
<i>Кругови Ирене Грицкај (семантичко-грамаичка истраживања савременог српског језика)</i> . Рајна Драгићевих (ур.). Београд: Савез славистичких друштава Србије, 2020, 587 стр. (Весна С. Николић)	282

Библиографија

Библиографија за 2019. годину расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској (Ана В. Голубовић)	295
---	-----

Регистри

Регистар кључних речи LXXVII књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	409
Регистар имена LXXVII књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	411
Напомена	449

Међународна научна конференција *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема.*

Институт за српски језик Српске академије наука и уметности.
Београд, 28–30. октобар 2020. г.

У години пандемије вируса корона, када су живот и делатност академских заједница и истраживача у свим научним дисциплинама, на свим континентима света, умногоме били пометени у свом уобичајеном току – отежани, лимитирани, а у неким сегментима и тренуцима и посве обустављени, сарадници Института за српски језик САНУ, мотивисани ентузијазмом али и осећањем одговорности према научноистраживачком и лексикографском позиву, истрајали су у намери да спроведу у дело идеју о важности сусрета европских лексиколога и лексикографа, те о размени теоријског знања и практичних искустава у овим двама лингвистичким дисциплинама. Међународна научна конференција *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема* одржана је у Београду, од 28. до 30. октобра 2020. године, у организацији Института за српски језик САНУ, под покровитељством Српске академије наука и уметности и Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Осмишљавањем и реализацијом овог значајног лингвистичког догађаја настављена је традиција одржавања међународних научних скупова посвећених лексикологији и лексикографији у Академијином Институту, која траје већ готово четири деценије, а започета је 1982. године. Тада је Институт био организатор и домаћин скупа *Лексикографија и лексикологија* – првог научног сусрета посвећеног овим темама, након којег су уследила још два – скуп 1984. године, одржан под истим називом и скуп 2002. године, одржан под називом *Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе*. Након одвећ дугачке паузе у организовању научних сусрета овога типа, лексикографи Института за српски језик САНУ препознали су потребу за научном конференцијом у чијим ће оквирима бити представљени савремени правци развоја лексиколошких истраживања и практичне лексикографије, нови концепти израде речника у словенском свету и шире, те у оквиру чијих секција ће

научна јавност имати прилику да се упозна са оствареним резултатима и будућим стремљењима прегалаца у овим двома лингвистичким дисциплинама. Идеја о конференцији родила се међу сарадницима Института, члановима Комисије за лексикологију и лексикографију Међународног комитета слависта, а то су Стана Ристић, научни саветник, те Ненад Ивановић и Ивана Лазић Коњик – виши научни сарадници. Идући у сусрет заседању Комисије које је требало да се реализује 2020. године, њени чланови били су одлучни да организују лексикографску конференцију у Београду, у чијим оквирима ће се одржати састанак Комисије. Упркос свим организационим потешкоћама и неприликама изазваним епидемиолошком ситуацијом у Европи, услед чега је заседање Комисије ипак морало бити одложено, организатори конференције *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема* успели су да остваре своју идеју, захваљујући чему је Институт за српски језик САНУ јесенас био домаћин једног од најважнијих међународних лингвистичких догађаја, а за словенску лексикологију и лексикографију – можда и најзначајнијег. Уистину, нове околности изазване пандемијом и немогућност великог броја европских лингвиста да допутују у Београд, условиле су реализацију конференције у тзв. хибридној форми, те су учесници из иностранства своје реферате махом представљали у видео-формату, посредством одговарајуће интернет платформе, док су колеге из Србије у највећем броју излагале уживо.

Научни одбор конференције окупио је искусне и еминентне стручњаке, посвећенике у областима лексикографије и лексикологије из земље и иностранства, а то су: из Велике Британије – Патрик Хенкс, из Пољске – Жежи Бартмињски, Станислава Њебжеговска-Бартмињска и Дорота Пазио-Влазловска, из Русије – Маргарита И. Чернишова, из Белорусије – Људмила Ришкова, из САД – Данко Шипка, из Словеније – Андреа Желе, из Хрватске – Бранка Тафра и из Србије – Исидора Бјелаковић, Јасна Влајић-Поповић, Рајна Драгићевић, Ненад Ивановић, Ивана Лазић Коњик, Твртко Прћић, Стана Ристић, Рада Стијовић и Дејан Милорадов. Организациони одбор конференције чинили су сарадници Института за српски језик САНУ: Ненад Ивановић – председник Одбора, Јована Јовановић – секретар, те Ивана Лазић Коњик, Јелена Јанковић, Слободан Новокмет и Маријана Ђукић.

Свечано отварање конференције *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема* и пленарна седница одржани су 28. октобра 2020. године, у Свечаној сали Српске академије наука и уметности. У поздравном обраћању учесницима и гостима, директорка Института за српски језик САНУ др Јасна Влајић-Поповић истакла је важност очувања традиције лексикографских сусрета под окриљем Академије и њеног Института, као и значајне догађаје у раду Међународног комитета

слависта у чијој реализацији су суделовале ове институције. Говорећи о лексикографским пројектима Института за српски језик САНУ и речницима који се у оквиру њих израђују, указала је и на значајну улогу Института у развоју српске теоријске и практичне лексикографије у деценијама за нама, коју и сама конференција потврђује и у чему ће заузети одговарајуће место. Захваливши се свима који су допринели њеној организацији, Ј. Влајић-Поповић пожелела је успешан рад конференције и отворила пленарну седницу. Пленарни говорници били су еминентни европски лексиколози и лексикографи: 1) проф. др Патрик Хенкс – професор лексикографије на Универзитету у Волверхемптону, као и на Одсеку за лингвистику Универзитета Западне Енглеске, који је на примеру глаголских лексичких шаблона у енглеском језику говорио о лингвистичкој креативности са аспекта нормативних теорија и језичке праксе (“Verb patterns and Linguistic creativity: The theory of Norms and Exploitations”); 2) проф. др хаб. Јежи Бартмињски – редовни члан Пољске академије наука, чије је излагање било посвећено теоријским поставкама етнолингвистике са аспекта дескриптивних речника, речника концепата, глосара и тезауруса („Glosariusz, słownik pojęciowy i tezaurs a paradygmat naukowy etnolingwistyki”); 3) проф. др Маргарита И. Чернишова, из Института за руски језик „Виктор В. Виноградов“ у Москви, која је у свом реферату изложила научни програм, концепцију, делатност и досадашња постигнућа у раду Комисије за лексикологију и лексикографију при Међународном комитету слависта, чија је председница («Научные разработки Комиссии по лексикологии и лексикографии при Международном комитете славистов – МКС»); 4) као и др Стана Ристић, научни саветник Института за српски језик, те дугогодишњи руководилац пројекта израде Речника САНУ и један од његових уредника, која је говорила о почецима рада Београдске лексикографске школе, фазама у њеном развоју, теоријско-методолошким поставкама и значајним прегаоцима који су обележили рад Школе, уз посебан осврт на делатност Института за српски језик САНУ и Академијин Речник као капитално дело српске дескриптивне лексикографије („Речник САНУ и Београдска лексикографска школа”).

Учесници из 11 земаља – Русије, САД, Велике Британије, Пољске, Чешке, Словеније, Хрватске, Бугарске, Црне Горе, Босне и Херцеговине и Србије, током тродневног трајања конференције представљали су значајне лексикографске пројекте у којима су суделовали и релевантне резултате својих научних истраживања у оквиру 10 тематски организованих секција: 1) Терминолошки речници и терминологија, 2) Дескриптивна лексикографија и металексикографија, 3) Дијалектолошки и етимолошки речници, 4) Електронски речници / Дериватологија, 5) Историјска лексикологија и лексикографија, 6) Неологија, 7) Специјални

речници, 8) Практични проблеми лексикографије, 9) Фразеолошки речници и фразеологија / Граматика / Синтакса и речник / Парадигматика, 10) Културологија.

Првог дана скупа, током послеподнева, одржане су две секције – једна у Сали 2 Српске академије наука и уметности, а друга у Институту за српски језик САНУ. Секцијом „Терминолошки речници и терминологија“ председавала је Ружица Левушкина, из Института за српски језик САНУ, а секретари су били Јелена Јанковић, Маријана Ђукић и Слободан Новокмет. Секција је обухватила седам реферата, од којих су два учесника представила резултате својих истраживања уживо, а преостали путем видео-излагања. Ирена Цветковић Теофиловић са Филозофског факултета Универзитета у Нишу, у раду под насловом „Оглед терминолошког речника из области историје српског књижевног језика XVIII и XIX века“ указала је на постојање великог броја терминолошких проблема и неуједначености у радовима најзначајнијих проучавалаца српског књижевнојезичког развоја у овоме периоду и истакла да њихово прикупљање у речник може послужити као оглед за израду речника термина историје књижевног језика, који недостаје српској лексикографији. Ружица Левушкина излагала је реферат на тему „Термини из сфере хришћанске аскетике у РСАНУ“, у коме је најпре објаснила појам *аскеџике* као 'монашко делање', 'монашки живот', затим указала на термине у вези са овим појмом који су до сада обрађени у Речнику САНУ, истакавши њихову варијантност, као и квалификаторе којима се маркирају и закључила своје излагање напоменом да бележење термина из сфере хришћанске аскетике доприноси богаћењу лексичког фонда српског језика, као и чувању хришћанских вредности уопште. Још двоје учесника ове секције, обоје са Универзитета у Ополу, у Пољској – бавило се терминима из сфере православне духовности, а своје радове представили су путем видео-излагања. У реферату Александра Гадомског, под називом „Речник руско-пољске теолингвистичке терминологије“, предочено је да се терминолошки апарат словенске теолингвистике све више усложњава последњих 20-ак година. Имајући у виду домет научних достигнућа пољских истраживача у овој лингво-теолошкој дисциплини, те чињеницу да се колеге из Русије, Украјине и Србије махом ослањају на њихове студије, истакнута је неопходност израде руско-пољског речника теолингвистичких термина, који би олакшао рад теолингвиста и попунио празнине у терминосистемама многих словенских језика у овој сфери. У раду „Руско-пољски православни хеортоними“ Галина Гадомска истакла је да су хеортоними однедавно постали предмет теолингвистичких истраживања и почињу заузимати одговарајуће место у словенској ономастичкој терминологији, услед чега се јавила потреба за дубљим културолошким, конфесионално оријентисаним приступом превођењу

хришћанских хеортонима из руског језика у пољски и обрнуто. Након трију изложених реферата уследила је дискусија, а затим и кратка пауза у раду, па је термилошка секција настављена излагањем реферата Јелене Јанковић, под називом „Миколошка лексика српског језика – од лингвистичког истраживања до речника“. Ауторка је најпре направила диференцијацију у значењу и употреби термина *йечурка* и *гљива*, затим указала на одређене карактеристике лексичке скупине народних назива за печурке (нпр. синонимија и разноврсност назива, одлике њихове лексикографске обраде у дескриптивним речницима итд.), да би у завршном делу излагања представила идеју израде миколошког речника као термилошког речника и дала неке смернице и предлоге за његову грађу и структуру. Душанка Вујовић са Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду реферисала је на тему „Утицај енглеског језика на богаћење спортске терминологије у српском језику“, истакавши да је у спорској терминологији све више англицизама новијег датума, чији је ортографски статус неусаглашен, па тиме и правописна решења проблематична и неуједначена. Због тога би нове термине требало системски, великом брзином бележити, нормирати и описивати у лексикографским приручницима. Спортска терминологија инспирисала је и коауторски рад Мире Милић, Олге Панић Кавгић и Александре Кардош, са Филозофског факултета у Новом Саду. Мира Милић је у видео-излагању реферата под називом „Нови енглеско-српски речник спортских термина: проблеми и решења“ говорила о недоумицама које прате израду овог речника а у вези су са језичким и лексикографским стандардом одреднице будућег речника. Указала је на појаву да термилошке одреднице варирају између једночланих и вишечланих лексичких јединица, те истакла честу неуједначеност фонолошке и морфолошке адаптације термина, што све отежава припрему речника за штампу и сведочи о неопходности израде речника у електронској форми. Последњи реферат у секцији, на тему „Енглеско-српски речник назива за боје: теоријски и практични аспекти припреме“ излагала је Сања Кример-Габоровић, описавши макроструктуру и микроструктуру будућег речника и истакавши потребу за лексикализацијом и лексикографским описом не само преводних еквивалената основних енглеских назива за боје у српском језику већ и њихових нијанси, уз осветљавање сличности и разлика између двају језика у именовању боја. И после другог дела сесије уследила је занимљива и садржајна дискусија, којој је допринела чињеница да је велики број слушаца пратио излагања посредством интернет платформе.

Секција „Дескриптивна лексикографија и металексикографија“, којом је председавала Бојана Милосављевић из Института за српски језик САНУ, а секретари и технички администратори били Ненад Ивановић и Јована Јовановић, обухватила је седам реферата – два изложена ужи-

во, а пет путем интернета. Представљено је неколико значајних тема и пројеката из руске лексикографске праксе. Марина Пријомишева (Санкт Петербург) говорила је на тему „*Велики академски речник руског језика* у контексту развоја савремене руске описне лексикографије: проблеми и перспективе «великог» речника као типа описног речника“. Она је указала на неке проблеме и иновације које прате израду вишетомног тезауруског речника БАС током последње деценије, након 26 објављених томова, а последица су убрзаног технолошког развоја и нових тенденција дескриптивне лексикографије, који претпостављају и креирање електронског речника/базе. Људмила Бабенко (Екатеринбург), у реферату под називом „Уралска семантичка школа: динамика развоја лекикографског описа различитих категорија речи“, на корпусу од преко 20 речника израђених у оквиру Уралске лексикографске школе у Екатеринбургу, приказала је промене у начину дефинисања појединих врста речи, али и функционално-семантичких категорија, те класа речи међу којима владају парадигматски односи, нагласивши притом да се периодизација у лексикографским решењима може сагледати у односу на промене у лингвистичким тенденцијама. Коначно, московску лексикографску праксу у овој секцији представиле су Лариса Л. Шестакова и Ана С. Кулева, рефератом „Проблеми стилистичког описа лексике у савременом дескриптивном речнику руског језика“, у коме је било речи о промени функционално-стилског статуса појединих лексема у руском језику, тј. о њиховом преласку из једног регистра у други – из „нижег“ у „виши“ стил и обрнуто. С тим у вези, ауторке су напоменуле да промене и иновације у лексичком систему затевају системско проучавање, а затим и дефинисање критеријума за одабир одговарајућег стилског квалификатора како би се избегла субјективност у лексикографском опису.

Пољску дескриптивну лексикографију у овој секцији представила је Станислава Н. Бартмињска, у реферату „Језички и вањјезички елементи у лексикографској дефиницији“, у коме је истакла да се у лексикографском опису појединих лексема могу сагледати различити аспекти наивне слике света говорника пољског језика и објаснила значај конотације као семантичке компоненте у структури таквих јединица, у којој су одражени различити „вањјезички“ елементи лексичког значења (етнолошки, културолошки, социо-психолошки итд.). Путем интернета у раду ове секције учествовао је и Данко Шипка, изложивши резултате рада на тему „Нормативни рјечнички квалификатори: истраживање случаја у Хрватској“. Аутор се бавио нормативним квалификаторима типа „нестандардно“, „жаргонски“ и другим у једнојезичним хрватским речницима и, користећи упитник, спровео истраживање међу 270 корисника речника, са циљем да утврди нпр. да ли маркирање овим квалификаторима

утиче на ниво разумевања одређене речи код корисника, какве стратегије лексикографи користе у примени одређених квалификатора и др.

Београдску лексикографску школу у секцији посвећеној дескриптивној лексикографији представиле су две сараднице Института за српски језик САНУ – Бојана Милосављевић, излажући реферат на тему „Парентезе у семантичком делу речничке дефиниције – прилог изучавању лексикографског метајезика у Речнику САНУ“ и Милица Стојановић, приказавши резултате рада под насловом „Еуфемизми и њихово лексикографско представљање у речницима савременог српског језика“. У првом излагању публика се упознала са појмом *йаренїезâ* (заградама означених сегмената у семантичком делу лексикографске дефиниције), те њиховом дистрибуцијом, структуром, формом и садржајем, прагматичким и семантичким елементима, да би на крају ауторка истакла циљ истраживања, а то је да се утврди улога и значај примене парентеза у дефинисању, као и у формирању лексикографског метајезика у Речнику САНУ. Циљ истраживања Милице Стојановић јесте да се укаже на могућности препознавања еуфемизма на фонолошком, морфолошком, лексичком, семантичком, синтаксичком и графичком нивоу, те да се еуфемизми класификују, идентификује њихова функција и одреде сфере употребе – а све како би се успоставила правила за употребу квалификатора „еуф.“ у дескриптивном речнику.

Другог дана конференције слушаоци су имали прилике да прате четири тематске секције – по две у преподневном и послеподневном термину. У Сали 2 САНУ, 29. октобра одржана је секција „Дијалектолошки и етимолошки речници“, којом је председавала Мирјана Петровић-Савић, из Института за српски језик САНУ, а секретари су били Маријана Ђукић, Јована Јовановић и Слободан Новокмет. Од укупно седам реферата, два су изложена уживо, док се пет колега определило да презентује своје истраживање у онлајн-формату. Миодраг Јовановић са Универзитета у Подгорици представио је рад на тему „Будући рјечник романизма у говорима Црне Горе“, у коме је истакао да је израда оваквог речника на корпусу говора Црногорског приморја са залеђем, Боке и делова унутрашњости Црне Горе – посао који захтева што хитрију реализацију будући да се лексика романског порекла из венецијанског дијалекта, те балканско-латинског и, на крају, из италијанског књижевног језика, услед адаптирања према локалним говорима – све брже губи, контаминира локалним наносом, а тиме отежава њено прикупљање, прецизно етимолошко одређивање, те идентификација одговарајућег морфолошког и фонолошког лика. „Дијалекатска лексикографија у Црној Гори од Вуковог *Рјечника* до данашњих дана“ била је тема излагања Бранкице Марковић, у коме су представљена досадашња истраживања из области дијалекатске лексикографије на овом географском подручју и дат је пре-

глед дијалекатских речника објављених у периоду од Вуковог *Рјечника* до данас. Татјана Трајковић са Филозофског факултета у Нишу реферирала је на тему „Топономастичка лексикографија на подручју призренско-тимочких говора и перспектива израде јединственог речника“. Циљ који је истакла као примаран јесте да се прикаже квантитет и разноврсност топономастичког материјала призренско-тимочког говорног подручја, а посредно и да се укаже на неопходност обједињавања расуте грађе и њеног систематичног бележења и описа.

Након дискусије и кратке паузе, уследио је наставак секције, који је донео излагања двеју сарадница Института за српски језик САНУ – једно из сфере дијалектологије – „О етнодијалекатском речнику из обичаја животног циклуса у Рађевини“ Мирјане Петровић-Савић, а друго из сфере етимологије – „О корисницима етимолошких речника и етимолошким речницима с корисничког аспекта“ Марије Вучковић. У првом се ауторка најпре осврнула на појам *еѣнодијалекатског речника*, а затим посветила пажњу одабиру одредница и дала предлог њихове лексикографске обраде, при чему су јој у фокусу лексеме чије је значење везано за обичаје животног циклуса у Рађевини – рођење, свадбу и смрт. С друге стране, Марија Вучковић позабавила се питањима која се тичу корисника етимолошких речника, настојећи да опише типичне циљне групе корисника и њихову компетенцију, као и потребе везане за употребу овог типа речника, указавши на то да је структура одреднице етимолошког речника условљена управо профилом корисника којима је речник намењен. Још је један реферат у овој секцији био посвећен етимолошкој лексикографији, а изложила га је Илона Јанишкова, са Етимолошког одсека Института за чешки језик Академије наука Чешке републике у Брну, на тему „Проблеми израде етимолошког речника“. Она се у реферату осврнула на многогодишње искуство у изради Етимолошког речника старословенског језика, при чему је посебну пажњу посветила проблемима и потешкоћама које прате израду овог капиталног дела чешке лексикографије од 80-их година XX века наовамо. Излагачки део секције завршен је рефератом Дијане Црњак са Филозофског факултета Универзитета у Бањалуци – „Језичка слика свијета у *Рјечнику говора зајадне Босне*“, у коме је ауторка, користећи пример једног дијалекатског речника, показала како се на основу ономастичке грађе, те разних народних клетви, благослова и паремиолошког слоја – може успешно реконструисати материјална и духовна култура подручја чију лексикку речник пописује.

Паралелно са секцијом посвећеном дијалектолошким и етимолошким речницима, у Сали 3 САНУ одржана је секција чија су тема били електронски речници и дериватологија, а њоме је председавала Рада Стијовић, уз секретаре Јелену Јанковић и Ненада Ивановића. У првом реферату, коауторке Рада Стијовић, Цветана Крстев и Ранка Станковић,

пошавши од анализе лексичке и синтаксичке структуре неких типских дефиниција у Речнику САНУ, указале су на могућност шематизације дефиниције. Као циљ истраживања поставиле су прављење система који би омогућио да се из пуног текста за задате речи издвоје реченице које одговарају некој од утврђених структура дефиниција. Таква алатка могла би допринети бржој и систематичнијој обради лексике у дескриптивном речнику. Још један коауторски реферат уследио је на овој секцији, на тему „Историјско-културолошка информација у електронском речнику полонизама XVI–XVII века“, а изложиле су га Марија О. Новак (Казањ) и Јана А. Пењкова (Москва). Ауторке су сараднице на пројекту израде електронског речника грецизама и полонизама у руском језику XVI и XVII века, а на конференцији су представиле само сегмент позајмљеница из пољског, усредсредивши се на историјско-културолошке информације и коментаре, чији се функционални потенцијал анализира. Закључак излагања био је да такви коментари у електронском речнику могу помоћи у решавању недоумица о форми и значењу лексема у језику даваоцу онда када лингвистички критеријуми нису довољни. Дејан Милорадов, лексикограф и стручни сарадник у Матици српској, изложио је реферат на тему „Употреба софтвера у изради савремених терминолошких речника“, у коме је на примеру *Байрахолошко-херџејолошког речника српског језика* представио нови начин израде савременог лексикографског дела на основама Матичине традиције. Рад на речнику је потпуно аутоматизован помоћу одговарајућег софтвера који су креирали сарадници на овом пројекту, тако да ниједна фаза у стварању речника није обављена ван дигиталног окружења. Борис Керн, из Института за словеначки језик Франа Рамовша у Љубљани, представио је реферат под насловом „Концепција речника лексичких гнезда у словеначком као другом и страном језику“, указавши на неоправдану маргинализацију творбе речи у процесу учења/усвајања језика као другог и страног и истакавши да је у словеначком језику, као у већини словенских – веома развијена морфолошка творба речи, што странцима из несловенских средина умногоме отежава учење језика. Отуда би израда речника у коме би била описана целокупна творбена гнезда свакако допринела систематичном прегледу лексике и лакшем учењу словеначког као страног језика. У даљем току секције Наташа Миланов, из Института за српски језик САНУ, реферисала је на тему „Творбене карактеристике лексема које имају велики број значења (на грађи из дескриптивног речника српског језика)“, поставивши као главни циљ свог истраживања да одговори на питање да ли је изразита семантичка разуђеност својственија простим речима или изведеницама/сложеницама, као и да утврди да ли полисемичност просте речи утиче на исту особину њених деривата, тј. да ли деривати у једнакој мери развијају своју полисемантичку структуру као мотивне лексеми. Последњи реферат у овој секцији, на тему „Глагол *вероваћии* и

његови деривати – лексичко-семантичка и синтаксичка анализа“ изложила је Јелена Ајдановић, са Филозофског факултета у Новом Саду, у коме је пошла од лексикографске обраде глагола *веровајти* и других глаголских лексема из истог деривационог гнезда, поставивши као циљ истраживања да се формирају индекси лексичких поља посматраних глагола.

У послеподневном термину другог дана конференције одржане су још две секције у салама Српске академије наука и уметности – „Историјска лексикологија и лексикографија“, којом је председавао проф. Александар Милановић – управник Катедре за српски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета Универзитета у Београду, уз секретаре Јелену Јанковић, Јовану Јовановић и Слободана Новокмета и „Неологија“, којом је председавала Ивана Лазић Коњик, виши научни сарадник Института за српски језик САНУ, уз секретаре Ненада Ивановића и Маријану Ђукић. Рад прве секције показао је завидан степен развијености руске историјске лексикографије и значајне речнике и лексикографске пројекте који се израђују у оквиру московске и „петроградске“ лексикографске школе. Софја И. Јорданиди је у реферату „Руски историјско-деривациони речник у контексту историјске лексикологије“ истакла да, захваљујући богатој грађи и писаним изворима, руска историјска лексикологија располаже довољним материјалом како би се могло размишљати о изради историјског деривационог речника, који би обухватио не само грађу историјских академијских речника (XI–XIV и XI–XVII века) већ и бројна посебна издања писаних споменика из периода XI–XVII века. Циљ израде таквог, дијахронијски заснованог, речника био би да се начини систематичан, свеобухватан опис изведених и сложених јединица руског језика, према творбеним начинима и моделима. Посебно интересовање публике изазвао је реферат Ирине А. Малишеве и Александра И. Соколова, на тему „*Речник руског језика XVIII века* у савременој фази израде“, који је представљен у двојезичном формату, руско–српском, и на нивоу усменог излагања, и у самој презентацији. Описана је методологија рада на историјском *Речнику руског језика XVIII века*, који од прве књиге објављене 1984. године до данас броји 22 тома, при чему су коаутори указали на различите недоумице, проблеме, али и технолошке изазове и могућности – исте оне са којима се сусреће лексикографски ауторски колектив Речника САНУ. Нарочито је то дошло до изражаја у представљању картотеке са грађом, те планова за њену дигитализацију и похрањивање у електронској форми, али и у иновативним методама које пружају информационе технологије, попут база података, електронских књига и извора, који се примењују у новије време у изради овог речника. Петроградску лексикографску школу на секцији је представила и Валентина Н. Калиновска, рефератом на тему „*Речник руског језика XIX века*: од концепције до практичне

реализације“, која је указала на то да тим лексикографа на овом пројекту има сличне идеје и стремљења као тим који израђује *Речник руског језика XVIII века*, с тим што је у овом случају посредни млади пројекат, те је већ поникао на иновативној концепцији. Циљ ауторског тима је био да се речник „чита као књига“, дакле, да буде извор за проучавање језичке слике света говорника руског језика, али и да покаже свеукупност лексичко-семантичког развоја и промена значења речи током последњих 150–200 година (процесе застаривања, неологизације, колоквијализације у лексикону и др.). Након што су слушаоци ове секције стекли увид у изузетно добро осмишљен руски национални лингвистички пројекат у домену историјске лексикографије, који подразумева израду трију историјских речника, чиме се покрива период развоја руског књижевног језика од XI до XIX века, Елена И. Державина слушаоце је у свом излагању још једном вратила неколико векова уназад, представивши ново издање Индекса извора за *Речник руског језика XI–XVII века*. Снежана Вучковић, са Филолошког факултета у Београду, изложила је реферат на тему „Лексика старословенских канонских споменика: из проблематике проучавања хапакса“, у коме је на корпусу хапакских лексема у канонским споменицима с краја X и почетка XI века уједно указала на неке основне принципе и методе које иначе у својим радовима примењује у испитивању творбено-семантичке структуре историјске лексике. Међу хапаксима се осврнула на сферу општеупотребне словенске лексике, те на слој калкова и позајмљеница, као и на лексеме које репрезентују хапаксне творбене моделе. У реферату Александра К. Шапошњикова, из Института за руски језик Виктора Виноградова у Москви, слушаоци су се могли информисати о томе у чему се све огледају „Проблеми црквенословенске лексикографије и лексикологије. [и] Језичка сличност црквенословенског вештачког идиолекта и дискурса црквене проповеди“. Аутор је уочавао лексичке сличности између савремених превода религиозних текстова у словенским језицима (јужнословенски, источнословенски, западнословенски) и текстова црквенословенског језика, бавећи се изгласама сваког појединачног језика из трију група са црквенословенским.

Историјска лексика јесте предмет истраживања и Амира Капетановића, из Института за хрватски језик и језикословље у Загребу, који је изложио реферат на тему „Емоцијски лексик у повијесној лексикографији (на примјеру хрватског лексика)“. Циљ рада је да се на примеру неколико лексема са значењем емоција у старохрватском језику и дилема везаних за њихову лексикографску обраду – покажу културолошке разлике и промена концептуализације неких емоција од средњег века до данас. У излагању Исидоре Бјелаковић, са Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, представљени су неки резултати њеног коауторског рада с Александром Милановићем, на тему „Речник скраћеница у славе-

носрпском језику (значај, концепција, лексикографска обрада)“. Прева-
сходно је истакнуто да скраћенице чине изузетно чест сегмент писаних
текстова Срба у XVIII и XIX веку, али упркос томе што се запажа њихова
распрострањеност и варијабилност, посвећено им је врло мало пажње у
србистици. Отуда је циљ двају аутора да у раду начине преглед типова
скраћеница и модела скраћивања у славеносрпском језику, али и да дају
предлог концепције будућег речника скраћеница. Последња два рефе-
рата у секцији посвећеној историјској лексикографији и лексикологији
изложиле су научне сараднице Института за српски језик САНУ – Ана
Мацановић, чија је тема била „Лексикографска обрада вишечланих
лексичких јединица у Речнику славеносрпског језика“ и Мирјана Гоча-
нин, која је говорила „О могућем спектру информација у једном типу
специјалног речника српског језика (на примеру лексикона глаголских
допуна са потврдама из XVI и XVII века)“. Прво истраживање доноси
анализу лексикографске обраде вишечланих лексичких јединица (терми-
нолошких вишечланих израза, перифрастичних глаголских израза, фра-
зеологизама и др.) у Речнику славеносрпског језика. Ауторка пореди ме-
тодолошка начела примењена у обради вишечланих јединица у описном
речнику (конкретно, у Речнику САНУ) са лексикографским поступком
у Огледној свесци Речника славеносрпског језика, са циљем да испита
оправданост решења примењеног у опису вишечланих лексема у овом
историјском речнику и да изнађе одговарајући модел њихове лексико-
графске обраде у будућем раду. Мирјана Гочанин у свом раду разматра
информације које би требало узети у обзир приликом израде речника
глагола са рекцијским допунама у српском језику XVI и XVII века, при
чему се осврће на релевантне рекцијске речнике који постоје у руској,
пољској, чешкој и немачкој лексикографији, као и малобројне примере
речника рекцијских допуна у српској лексикографији. Циљ јој је да утвр-
ди неопходне параметре обраде глаголских лексема у будућем речнику,
те је отуда дала и примере ваљаног речничког чланка.

У секцији посвећеној неологији и неографији представљено је се-
дам реферата. Марина Н. Пријомишева излагала је рад на тему „Руска
академска неографија: савремено стање, научни правац и перспективе
развоја“, у коме је известила слушаоце о лексикографским активности-
ма у вези са бележењем и описом нових речи у руском језику од 60-их
година XX века наовамо, захваљујући којима се успешно могу прати-
ти тенденције у иновирању лексичког фонда руског језика. У рефера-
ту је било речи о лексикографској делатности РАН у овом периоду, као
и о прављењу претраживе базе, тј. електронског корпуса неологизама,
чији је циљ да попише све нове речи у руском језику од 1963. године
наовамо. Правци развоја бугарске неографије представљени су у рефе-
рату Дијане Г. Благојеве и Сије Колковске, из Института за бугарски

језик БАН – „Лексикографски опис нове бугарске лексике“. Циљ рада је да се утврди одговарајућа методологија и принцип обраде неологизама у дескриптивном речнику, али и да се прошире извори одакле ће бити ексерцирана релевантна грађа, тј. изнађе одговарајући корпус нових речи, које на еклатантан начин показују тенденције лексичког развоја и иновација у бугарском језику. Твртко Прћић, са Филозофског факултета у Новом Саду, реферисао је о српским неолошким истраживањима, у раду под називом „Значај научног бављења неологизмима у српском језику: лексиколошки, лексикографски и педагошки аспекти“, где је указао на чињеницу да се овом делу лексичког фонда не поклања потребна пажња ни у лексиколошкој теорији, ни у практичној лексикографији, ни у настави српског језика као матерњег и страног, и понудио неке сфере у оквиру којих би неологизми требало да се проучавају и описују. Стана Ристић и Ивана Лазић Коњик представиле су реферат „Ка отвореном речнику српског језика – проблем дефинисања лексичког значења“, у коме је било речи о потреби израде новог речника савременог српског језика, у електронској форми, у коме ће бити сабрана и на лингвистички релевантан начин представљена савремена лексика српског језика – речи које већ постоје у нашим описним речницима, али и најновије речи и неологизми којима се лексикон интензивно богати и које нису забележене и лексикографски описане. Весна Ђорђевић и Марина Николић, из Института за српски језик САНУ, у реферату на тему „*Речник нових речи* у контексту савремене српске неографије“ представиле су концепт *Речника нових речи* чији су аутори сарадници Одсека за савремени српски језик, посебно се осврћући на методологију његове израде – одабир извора, структуру речничког чланка, нормативне информације и др. Описом најактуелнијих неологизама из енглеског језика позабавили су се Милан Ајџановић, Страхиња Степанов и Јасмина Дражић са Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, те су на конференцији представили реферат на тему „*Нови речник новијих англицизама* – недоумице, питања и примењена конструкцијска решења“. У излагању је било речи о различитим искуствима и проблемима које су током рада на речнику англицизама стекли и још увек стичу његови аутори, а то су, између осталог, потешкоће у избору одговарајућих извора за ексерпцију грађе, питање односа према лексици из различитих регистара, а нарочито према терминима, проблем ортографског уобличавања одредничких речи и други. Коначно, у последњем реферату у оквиру секције посвећене неологији, Домен Крвина из Института за словеначки језик Франа Рамова у Љубљани бавио се најновијим неологизмима који су се током 2020. године појавили у словеначком језику, а мотивисани су епидемијом вируса корона – посредни су разни медицински изрази (*асимптоматски*, *иридружена болест*, *ипрокужавање*), али и социолошки феномени

(самоизолација, хеликойџерски новац) и бројни други. Циљ аутора је да покаже како друштвена збивања великом брзином могу утицати на стање у лексикону једног језика и како им се језик мора прилагођавати на творбено-лексичком нивоу.

Трећег и последњег дана конференције научна јавност имала је прилику да уживо и у видео-формату прати још четири тематски организоване секције, по две пре и после подне. У Сали 2 САНУ, пре подне 30. октобра одржана је секција „Специјални речници“, којом је председавала Марија Стефановић са Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, а секретари су били Јована Јовановић, Маријана Ђукић и Слободан Новокмет. Интересантно је да је целокупан први део секције, дакле, чак четири реферата, био посвећен асоцијативним речницима и различитим аспектима примене вербалних асоцијација у лингвистичким истраживањима. Најпре је Марија Стефановић излагала реферат на тему „Асоцијативни речник српског језика петнаест година после: нове перспективе за ауторе и кориснике“. Она се, као један од коаутора АРСЈ, имајући 15-годишње искуство разних корисника овог лексикографског дела, те увид у велики број радова заснованих на подацима које оно доноси, као и увид у развој асоцијативне лексикографије у другим земљама – осврнула на нека отворена питања у вези са новим издањем речника, али и конципирањем истраживања чији би резултат требало да буде *Нови асоцијативни речник српског језика*. Драган Јанковић, са Филозофског факултета Универзитета у Београду, реферисао је о истраживању које спроводи са Миленом Јакић Шимшић, а чије ће резултате представити у коауторском раду на тему „Развојни асоцијативни речник српског језика“. У излагању је најпре описано прикупљање грађе за овај речник, методом слободних асоцијација деце узраста 5, 9, 13 и 17 година (300 испитаника по узрасту), а затим је било говора о циљу овог речника – то је дубљи увид у промене структуре асоцијативних поља и промене у разумевању значења лексема које се примећују током дејег развоја. Милена Јакић Шимшић један је од коаутора и у раду са Надом Шевом, на тему „Израда Асоцијативног речника придевских антонима српског језика: од идеје до реализације“. У видео-излагању она је слушаоцима представила методологију израде и начине приказивања података у будућем придевском асоцијативном речнику, указавши на широке могућности његове примене за разна лексиколошка истраживања о семантичким односима међу овим лексемама у српском језику. Драган Јанковић представио је још један реферат на секцији посвећеној специјалним речницима – „Конотативни речник српског језика: анализа повезаности конотативног значења речи и конотативног значења њихових асоцијативних поља“, а коауторке су му Маја Мађарев и Милена Јакић Шимшић. Резултати истраживања указују на постојање јаке повезаности конотативног значења ових двају

чинилица, и то по параметрима пријатности, упечатљивости, познатости, апстрактности.

Након занимљиве дискусије и кратке паузе, у другом делу секције презентована су још четири реферата. Александра Марковић говорила је „О речницима за странце као посебном лексикографском типу“, истакавши на самом почетку дилему у вези са избором термина за именовање тог типа речника – да ли *речник за сѝранце* или *йедагошки речник*, да би затим говорила о важним питањима његове структуре (избор одредница, језик дефиниција са ограниченим вокабуларом, обим и тип информација које се дају итд.), уз напомену да је веома важно изградити педагошки речник српског језика (намењен онима који уче српски језик као страни). Наташа Киш са Филозофског факултета у Новом Саду излагала је реферат на тему „Рекцијски речник придева“, у коме је представила један од могућих приступа изради оваквог речника на основу студије о проблему комплементације придева, чији је сама аутор. Циљ истраживања јесте да се покаже које граматичке, семантичке и прагматичке информације о придевима и допунама које се уз њих везују треба да садржи рекцијски речник. Секција „Специјални речници“ донела је још један занимљив реферат трију коауторки из Москве – Зоје Ј. Петрове, Натаље А. Ребецке и Натаље А. Фатејеве, под називом „Интерактивни речних поредбених тропа у руској књижевности: могућност примене у филолошким истраживањима“. Речник који ауторке израђују базира се на вишетомном лексикографском делу – „Грађа за речник метафора и поређења у руској књижевности XIX–XX века“. Посреди је електронска база података, у којој је могуће претраживати поредбене и метафоричне конструкције према различитим параметрима и упитима. Речник пружа изузетне могућности истраживачима – како за испитивање метафора, тако и за разне лексиколошке и уопште лингвистичке анализе. Јована Јовановић, из Института за српски језик САНУ, у реферату под називом „Ка речнику пејоратива у именовању човека у српском језику“, указала је на неке проблеме са којима се сусреће приликом прикупљања грађе за овај речник, а који су махом последица лексикографске обраде лексема погрдног значења у сфери човек у РСАНУ и РМС. Циљ њеног истраживања, осим утврђивања одговарајуће методологије израде речника пејоратива, јесте да представи разнородне поступке које обрађивачи примењују у опису овог типа лексема у дескриптивним речницима, као и да предложи нека решења за њихову систематичнију обраду. Последњи реферат у овој секцији – „Ка српском речнику аниматности“ – представио је Данило Алексић, са Катедре за српски језик Филолошког факултета у Београду, указујући на неке дилеме и питања која се отварају у вези са изградом оваквог лексикографског дела – нпр. зашто је оно потребно, каква би ваљало да буде његова концепција и структура, колико алати из домена

рачунарске лингвистике могу бити корисни за прикупљање грађе за тај речник итд.

Истовремено са радом секције посвећене специјалним речницима (у Сали 2 САНУ), у Институту за српски језик одржана је секција чија су тема били „Практични проблеми лексикографије“. Њоме је председавала Рајна Драгићевић, редовни професор на Катедри за српски језик Филолошког факултета Универзитета у Београду, уз секретаре Јелену Јанковић и Ненада Ивановића, а слушаоци су имали прилику да чују чак 10 излагања – уживо или у видео-формату. Рајна Драгићевић, у реферату под називом „Ка једном посебном типу речника метафора у српском језику“, указала је на потребу за израдом речника појмовних метафора у српској лексикографији, усредсредивши се посебно у свом излагању на концепцију таквог речника – начин његове унутрашње организације, тј. начин на који ће појмовне метафоре бити распоређене, као и на принципе анализе грађе односно потенцијалне моделе презентације метафора у речнику. У реферату под називом „Предлог израде лексикона вредности српског језика“ Стана Ристић и Ивана Лазић Коњик представиле су неке идеје за израду дела од изузетног значаја за српски језик и културу – српског аксиолошког речника, по узору на лублински *Аксиолошки лексикон Словена*. Циљ им је на првом месту да дефинишу корпус за такво лексикографско дело, тј. одговарајућу аксиолошку лексику – речи концепте које би требало обрадити у лексикону. Такође, пажњу су посветиле и методологији израде лексикона вредности – успостављању одговарајућих лексикографских поступака у обради концепата, формирању метајезичког инвентара за једнообразну обраду концепата, те могућој организацији садржаја лексикона итд. Ненад Ивановић позабавио се анализом научне мисли и оригиналних идеја Владана Арсенијевића, српског лексикографа из друге половине XIX века, о природи и саставу лексике српског језика, изложивши неке најзначајније замисли у реферату под називом „Лексикографски погледи Владана Арсенијевића (1848–1900) и њихов утицај на рађање савремене српске описне лексикографије“. Реферат Владана Павловића, са Филозофског факултета у Нишу, носи назив „Колострукциона анализа и могућности њене примене у корпусним проучавањима српског језика“. У овом излагању слушаоци су се могли упознати са *колострукционом методом* – врстом квантитативне методе, којом се мери степен привлачења/одбијања између речи и ширих синтаксичких конструкција. На примерима из енглеског језика, аутор даје преглед основних типова колострукционе анализе, са циљем да представи домаћој научној заједници овај облик анализе. Андреј Пердих из Института за словеначки језик Франа Рамовша у Љубљани изложио је реферат на тему „Учење о речницима у школи: Портал *Franček* као спона између опште и педагошке лексикографије“. Аутор је објаснио да су

педагошка истраживања у Словенији показала како ученици основне и средње школе немају знање потребно за коришћење речника, те како су класични описни речници сувише комплексни да би се примењивали у образовном процесу. Отуда је проистекла идеја о формирању портала *Franček* – првог целовитог електронског корпуса за педагошку употребу, чији је циљ да се школској деци приближе лексикографска истраживања. Тања Танасковић, са Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу, говорила је о месту лексике писца у ширем лексикону књижевног језика, као и о методологији и концепцији израде речника писаца, на примеру књижевног дела на дијалекту Драгослава Михаиловића. Ауторка је предложила неке критеријуме за одабир одреднице у речнику писца и указала на неке могућности у структурирању речничког чланка. Милан Ивановић (Универзитет у Подгорици) излагао је реферат на тему „Семантичка обиљежја као дефинијенси фитонима у Матичином једнотомнику и општим једнојезичницима уопште“, истакавши колико је речничка обрада термина деликатно питање. На примерима назива за биљке у РСЈ, објаснио је да постоје информације које се тичу енциклопедијског знања корисника, као и оне које су више усмерене на његово језичко знање и искуство, а циљ му је да њиховом анализом дође до одговарајућих препорука за лексикографски третман фитонима у дескриптивном речнику. Драгана Радовановић, из Института за српски језик САНУ, у реферату са темом „Лексикографска обрада лексема *кућа* и *дом* у српским речницима“, анализирала је поступке у обради ових лексема у Речнику САНУ, те Матичином шестотомнику и једнотомнику, у циљу испитивања творбеног потенцијала ових речи, могућности њихове супституције у изведеним речима, њиховог статуса у устаљеним изразима, те модела примењеног у развијању полисемантичке структуре ових лексема. Мирјана Илић бавила се обрадом лексема од културноисторијског значаја у српским речницима, истакавши да оне – због своје комплексности и чињенице да имају обредно, обичајно и религиозно значење за говорнике – заслужују посебан методолошки поступак у лексикографском опису. Ауторка даје компаративну анализу лексикографског третмана оваквих речи – од Вуковог Рјечника, преко дијалекатског Речника говора Лужнице – до Матичиног шестотомника. Последњи реферат у секцији посвећеној практичним проблемима описне лексикографије изложио је Горан Милашин, са Катедре за српски језик Филолошког факултета у Бањалуци, а тема су били „Оказионализми у језику Твитера“. Аутор је настојао да покаже творбене и семантичке карактеристике овог дела лексичког фонда, и то на корпусу прикупљеном током 2019–2020. године, у порукама корисника Твитера, а циљ истраживања је, између осталог, да се још једном покаже утицај глобализације и енглеског језика на српски лексички систем.

После подне трећег дана у салама Српске академије наука и уметности одржане су последње две тематске секције у склопу конференције. Прва, унеколико разноврснија, носила је назив „Фразеолошки речници и фразеологија / Граматика / Синтакса и речник / Парадигматика“ и њоме је председавала Наташа Вуловић Емонтс, из Института за српски језик, уз секретаре Маријану Ђукић, Јовану Јовановић и Слободана Новокмета. Другом секцијом, са темом „Културологија“, председавала је Ксенија Кончаревић, професор на Катедри за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду, а секретари су били Јелена Јанковић и Ненад Ивановић. У оквиру прве секције изложено је шест реферата. Рад који је представила Наташа Вуловић Емонтс носи назив „Лексикографска кодификација израза и пословица у описним речницима српског језика“, а један од значајних циљева ауторкиног истраживања био је и да укаже на разлике између пословица и изрека – како у теоријском погледу, тако – самим тим – и у њиховом лексикографском третману у описном речнику, од квалификатора којима се мармирају, до места у речничком чланку које добијају. Гордана Штрбац, са Филозофског факултета у Новом Саду, говорила је „О новом типу фразеолошког речника српског језика“. Она је у свом реферату представила основне лексикографске принципе по којима би требало да буде израђен нови фразеолошки речник и предложила да обрађивач у овом типу лексикографског приручника, унутар речничког чланка, наведе целокупну обраду једне фразеолошке јединице, са њеним граматичким, семантичким и прагматичким карактеристикама. Фразеолошке јединице биле су предмет анализе двеју представница бугарске лексикографске школе на овој конференцији – Надежде Костове и Михаеле Кузмове, из Института за бугарски језик „Проф. Љубомир Андрејчин“ БАН. Оне су у реферату на тему „Фразеологизми с прагматичком функцијом у бугарском језику и њихов лексикографски опис“ указале на разлике између овог типа вишечланих израза, који имају превасходно комуникативну функцију и фразеологизма са одредбеном функцијом карактеризације, напомињући да такве диференцијације морају доћи до изражаја и у њиховом лексикографском опису. Јелена Вујић, са Катедре за англистику Филолошког факултета, у свом излагању се осврнула на структурне и семантичко-прагматичке особености неких вишечланих израза у енглеском и њихових еквивалента у српском језику, као и на неке примере околиналне творбе лексема у српском језику, које махом настају под утицајем фразалних сложеница у енглеском језику. Реферат Ане Јањушевић Оливери (Косовска Митровица) носи назив „Лексикографски опис партикула у рјечницима српског језика“. Ауторка је указала на неке проблеме и неуједначености у дефинисању партикула у постојећим описним речницима, са циљем

да понуди критеријуме који ће допринети њиховом успешнијем лексикографском опису и категоријалном одређењу у будућим речницима.

Секција посвећена културологији обухватила је осам реферата. Дорота Пазио-Влазловска, из Института за славистику Пољске академије наука, представила је истраживање на тему „Реализација концепта домовина у руском језику (на материјалу постојећих речника)“. Анализа овог културног концепта методолошки је заснована на поставкама лублинске школе етнолингвистике Жежија Бартмињског. Драгана Вељковић Станковић, са Катедре за српски језик Филолошког факултета, проучавала је хумором обојену слику човека на корпусу експресивне лексике маркиране квалификатором „шаљ.(иво)“ у описним речницима РСАНУ и РМС. У реферату на тему „Хуморна слика човека у лексички шаљивог значења у српском језику“ ауторка је истакла да се у овој класи експресива препознају когнитивне схеме које учествују у формирању шаљивих значења и хуморног портрета говорника српског језика. Радослава Трнавац, у реферату на тему „Лексичко-семантичка анализа два концепта у српском језику – *инај* и *мерак*“ – представља истраживање двају апстрактних концепата, на основу теорије природног семантичког метајезика Ане Вјежбицке, са циљем да прикаже историјско-етимолошки развој ових лексема и њима означених концепата. У реферату „Лингвокултуролошко коментарисање као аспект терминографије (у примени на теолошки речник)“, Ксенија Кончаревић на примерима сакралне лексике показује да су карактер лингвокултуролошких коментара и степен адаптације лексема при лексикографској интерпретацији грађе – условљени потешкоћама везаним за разумевање културолошки маркиране лексике из сфере вере и духовности. Са Катедре за славистику долази још један учесник секције посвећене културологији, Срђан Петровић, који је реферисао на тему „Лексика из сфере православне духовности и преводна лексикографија (на материјалу руског и српског језика)“. Анализа у раду спроведена је на примеру руско-српских и српско-руских савремених речника објављених у другој половини XX и на почетку XXI века, а циљ је да се утврде специфичности лексикографске обраде лексема из сфере православне духовности у руском и српском језику. Последња два реферата у овој секцији представиле су сараднице Института за српски језик САНУ, Биљана Савић – на тему „О глаголима у збирци *Са друге стране ширеке* Јагоде Кљаић (прилог проучавању нестандартне лексике у дијалекатској поезији)“ и Тања Милосављевић – на тему „Дијалекатски речници као извор за лингвокултуролошка испитивања народних говора“. У првом реферату ауторка, са лингвокултуролошког аспекта, представља лексичку једног банијског идиома и слику света који она репрезентује. Такође, на примеру глагола, она показује могуће класификације дијалектизама, и то на фонетске, морфолошке, лексичке, синтаксичке или семантичке. Тања

Милосављевић бави се дијалекатским речницима описног типа као базом за развој дијалекатске лингвокултурологије. Она указује на то да речници народних говора садрже информације релевантне за реконструкцију дијалекатске језичке слике света, те да је на основу података садржаних у њима могуће реконструисати елементе материјалног и духовног наслеђа, менталитетска својства и начин поимања стварности дијалекатске говорне заједнице.

Током тродневног трајања међународне научне конференције *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема* научна јавност имала је прилику да чује 80 реферата, чијих је 96 аутора представило најзначајније лексикографске пројекте, објављене речнике и актуелна лексиколошка истраживања у својим научним срединама. Пленарно заседање окупило је неке од најзначајнијих прегалаца на пољу лексикологије и лексикографије – у словенском свету и шире. Премда је међу организаторима постојала извесна бојазан да ће хибридни карактер скупа, уприличен услед неповољне епидемиолошке ситуације у Европи, унеколико отежати рад конференције, омести њене учеснике и можда лимитирати њен научни домет, испоставило се да је било управо супротно. Овакав вид реализације скупа заправо је омогућио његову изузетну транспарентност и посећеност тематских секција, те живу и инспиративну дискусију након сваке секције, што је несумњиво допринело квалитету конференције, успешној и интензивној размени научног знања и лексикографског искуства учесника и слушаца. Резултати рада конференције, чији је оквир чинило 10 тематских секција, биће сублимирани у зборнику радова од међународног значаја, чије је публикавање планирано током 2021. године. Сарадници Института за српски језик САНУ који су готово годину дана предано радили на осмишљању, организацији и реализацији конференције, подстакнути и руковођени превасходно истраживачким и лексикографским жаром, али и ентузијазмом и еланом председника Организационог одбора др Ненада Ивановића, поносни су што су суделовали у овако значајном лингвистичком догађају, чији ће домети оставити трага у теоријској лексикографији и лексикологији у целом словенском свету.

Јована Б. Јовановић*

Институт за српски језик САНУ
Београд